

6. Богаевский П. М. Красный крест в развитии международного права // Наука міжнародного права в університеті Святого Володимира. В 2 т. Том 2: О. О. Ейхельман, П. М. Богаевський, О. О. Жилін / Упорядники О. В. Задорожній, В. А. Короткий. – К., 2004. – С. 224–346.

7. Богаевский П. М. Красный крест в главных моментах его жизни и организации // Юридический вестник. Журнал Московского юридического общества. Книга XIII (I). – М., 1916. – С. 57–79.

8. Богаевский П. М. Красный крест в главных моментах его жизни и организации Наука міжнародного права в університеті Святого Володимира. В 2 т. Том 2: О. О. Ейхельман, П. М. Богаевський, О. О. Жилін / Упорядники О. В. Задорожній, В. А. Короткий. – К., 2004. – С. 347–372.

9. Богаевский П. М. Босфор и Дарданеллы в их международном положении. – Киев: Тип. т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1915. – 36 с.

10. Богаевский П. М. Специальный курс международного права (торговые трактаты). Крат. конспект лекций, чит. в весен. семестре 1914 г. в Киев. коммерч. ин-те проф. П. М. Богаевским. – Киев: изд. студ. С. Любовского и А. Хволеса Киев, 1914. – 70 с.

11. Богаевский П. М. Соединенные Штаты [Северной Америки] как пример федерации. – Киев: о-во «Русь», 1917. – 24 с.

12. Богаевски П. М. Международно право. Помагало към лекциите. Увод и устройство на международния съюз. – София, 1923. – 167 с.; Международно право. Краткий курс состав за студенти от Държ и свободния унив. (По лекциите на Г. М. Генов и П. Богаевски). – София, 1932. – 216 с.

Т. М. Анакіна¹

АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ACQUIS ЄС У СВІТЛІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Пріоритетним напрямом зовнішньої політики нашої держави ще з 1993 року на законодавчому рівні визначено членство в Європейському Союзі. Незмінність європейського вибору України зумовлена цивілізаційною приналежністю до спільноти європейських народів. Інтеграція в європейський політичний, економічний і гуманітарний простір роз-

¹ Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

глядається стратегічним орієнтиром і системоутворювальним чинником державно-правового розвитку. У політико-правовому вимірі співпраця з ЄС означає передусім зміцнення демократичності політичної системи та її інститутів, модернізацію правового поля і забезпечення прозорості національного законодавства, поглиблення культури демократії і повагу до прав людини [1, с. 311].

Укладання та ратифікація Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, з іншої сторони, 2014 р. [2] (далі – Угода про асоціацію) цілком відповідає зовнішньополітичним прагненням нашої держави і становить логічний етап еволюції відносин між Україною та інтеграційним утворенням, відображає стратегічну важливість цих відносин. Так, відповідно до п. 2 ст. 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 р. одним з пріоритетів зовнішньої політики нашої держави є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі». При цьому пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу є адаптація законодавства України до *acquis communautaire* (*acquis ЄС*).

Різні аспекти функціонування ЄС як найвпливовішого інтеграційного об'єднання європейських країн традиційно викликали значний науковий інтерес у представників вітчизняної та зарубіжної наук правового циклу – міжнародного, конституційного права, теорії держави і права. Зокрема, правові засади співробітництва України з Європейським Союзом стали предметом дослідження М. М. Гнатовським, М. М. Микієвичем, В. І. Муравйовим, Р. А. Петровим, О. І. Головка-Гавришевою, О. Я. Трагнюк, О. М. Шпакович, І. В. Яковюком та ін., а також автором цієї статті [3; 4]. Проте з огляду на новаторський характер Угоди про асоціацію питання адаптації законодавства України до *acquis* Євросоюзу в контексті вказаного міжнародного договору залишається недостатньо вивченим.

Передусім звернемо увагу, що одним із зобов'язань, які взяла на себе Україна, є необхідність приведення вітчизняного законодавства у відповідність до *acquis ЄС*. Відзначимо, що вимога про приведення законодавства держави у відповідність до норм, які діють в рамках міжнародної організації, не є унікальною практикою Європейського Союзу. Так, вступ держави до Ради Європи є можливим лише за умови відповідності на-

ціонального законодавства нормам, що містяться як у Статуті, статутних резолюціях, так і основних міжнародних договорах, укладених у рамках організації, в тому числі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Членство у Світовій організації торгівлі також передбачає імплементацію державою-претендентом системи низки її угод, зокрема Маракеської Угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 р., Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 р.; Угоди про сільське господарство; Угоди про застосування санітарних та фітосанітарних заходів тощо. Таким чином, у процесі адаптації законодавства до норм права міжнародних організацій може відбуватися значне системне реформування політико-правових засад держави.

Необхідність узгодження законодавства як умова членства запроваджена і в Європейському Союзі, оскільки подібність правопорядку держави з правопорядком останнього дає змогу належним чином реалізувати установчі завдання і цілі та створює правові підстави для належного виконання ними взятих на себе договірних зобов'язань. Запровадження певного «правового мінімуму», за якого функціонують держави, здатне забезпечити нормальні відносини між ними у рамках загальноєвропейського утворення. У свою чергу право ЄС перетворилося на інструмент для ефективного захисту інтересів європейського інтеграційного об'єднання та його держав-членів у взаємовідносинах з іншими державами або їх об'єднаннями. Тому узгодження законодавства третіх держав відповідно до норм права Євросоюзу, у тому числі тих, які формально не можуть претендувати на членство або не зацікавлені у вступі, є необхідною умовою співробітництва.

Принципово відмінною рисою Угоди про асоціацію у порівнянні з досі чинною Угодою про партнерство і співробітництво між Україною, з однієї сторони, та Європейськими співтовариствами та їх державами-членами, з іншої, від 14.06.1994 р. [5] (далі – УПС) є суттєве збільшення сфер правового регулювання, що потребують адаптації законодавства України до *acquis* ЄС (з 16 до 28) та закріплення деталізованих переліків законодавчих актів Євросоюзу, що підлягають запровадженню в Україні із чітко визначеними строками їх прийняття. Йдеться про імплементацію та належне впровадження близько двох сотень регламентів та директив ЄС, а також інших актів *acquis* ЄС та міжнародних договорів і стандартів, ефективне застосування вже ратифікованих Україною міжнародних договорів. На думку дослідників, загалом передбачається імплементація понад 350 актів законодавства ЄС, *acquis* ЄС в цілому, та міжнародних

договорів протягом 2–10 років із моменту набуття чинності Угоди або окремих її положень [6, с. 20]. Крім того, Угода про асоціацію враховує концепцію динамічного зближення законодавства України з правом ЄС, норми якого не є статичним і постійно змінюються.

До того ж на відміну від законодавчого наближення, визначеного ст. 51 УПС, процедура адаптації за Угодою про асоціацію передбачає не лише узгодження вітчизняного законодавства, а й практики його застосування, яка, як правило, найбільш детально відображається у рішеннях Суду ЄС. Вказане є характерним для угод, що укладаються з метою підготовки держав до членства в Союзі. Отже, досягнення належної відповідності українського законодавства актам законодавства ЄС, передбачених цією частиною Угоди про асоціацію, сприятиме подальшій інтеграції України у вказану міжнародну організацію.

Незважаючи на певні зміни, що зазнало вітчизняне законодавство у зв'язку із укладанням Угоди про асоціацію, залишається чимало проблем, що ускладнюють і гальмують процес інтеграції України до ЄС, що в окремих випадках, може розглядатися порушенням нашою державою своїх зобов'язань перед Європейським Союзом за Угодою про асоціацію. Передусім досить важливо здійснити окремі законодавчі та інституційні зміни, які могли би підвищити якість цього процесу та зменшити системні ризики у законотворчій діяльності.

По-перше, змістовного оновлення потребує Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації України до законодавства ЄС» від 18.03.2004 р. (далі – Закон про адаптацію), який на сьогодні є ключовим і центральним нормативним актом у цій сфері. Зокрема, вказаний Закон орієнтується на Угоду про партнерство і співробітництво та не враховує зміст зобов'язань України за Угодою про асоціацію, містить застарілу термінологію і посилання на нормативні акти ЄС, що втратили чинність, а також не регламентує експертні повноваження Комітету Верховної Ради з питань європейської інтеграції у законотворчому процесі.

По-друге, існує серйозна проблема із часом розгляду законопроектів, які за предметом відносяться до сфер, що регулюються Угодою про асоціацію, та відповідністю їх положень *acquis* ЄС. Зокрема, на сьогодні у Верховній Раді VIII скликання на розгляді перебуває 4735 законопроектів [7]. При цьому за статистикою останніх років лише 6–10% зареєстрованих законопроектів потрапляють на підпис Президентів України (для порівняння: у Сеймі Польщі нині перебуває на розгляді близько 1200 законопроектів, включаючи урядові, у парламенті Великої Британії – близько

340 законопроектів). Крім того, до роботи над кожним законопроектом від моменту подання до ухвалення депутатами залучається величезна кількість посадовців (зокрема, законопроекти проходять експертизу у профільному комітеті, Головному науково-експертному управлінні, експертизу на предмет відповідності Конституції України, експертизу щодо впливу законопроекту на показники бюджету, антикорупційну експертизу, експертизу на предмет відповідності міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, крім того, вони проходять експертизу і в Міністерстві юстиції України – на відповідність *acquis* ЄС, Конвенції про захист прав людини і практиці Європейського суду з прав людини, антикорупційну і гендерно-правову експертизу). Тобто цей процес є надзвичайно складним і тривалим.

За таких умов важливі з точки зору європейської інтеграції законопроекти не розглядаються через брак часу або людських ресурсів. Неподиноками є також випадки подання законопроектів, які дублюють ті, що вже перебувають на розгляді або містять законодавчі пропозиції, які вже відображені у чинному законодавстві.

Крім того, необхідним є підвищення якості поданих законопроектів в контексті європейської інтеграції, а також створення чітких правових приписів щодо забезпечення їх відповідності нормам права ЄС. Так, доволі дискусійною є на сьогодні норма ч. 3 розділу IX Закону про адаптації, за якою «нормативно-правові акти, які суперечать *acquis* *communautaire*, можуть прийматися лише за наявності достатнього обґрунтування необхідності прийняття такого акта і на чітко визначений у самому акті строк». Вказана норма створює легітимні правові можливості ухвалення актів, що суперечать нормам права ЄС, та є правовою основою до різних маніпулювань у процесі правотворчості.

Вирішенням одночасно двох проблем – строків розгляду законопроектів та їх якості в контексті євроінтеграції – можуть бути окремі пропозиції, передбачені законопроектом «Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» щодо удосконалення механізму наближення законодавства України до права ЄС» № 2046а від 09.06.2015 р. [8]. Зокрема, важливо запровадити попередню перевірку законопроекту його розробником на предмет відповідності праву ЄС. Така практика нині діє не лише в державах-членах (зокрема, Польщі), а й у державах-кандидатах на вступ – Албанії, Македонії тощо. Це змусить суб'єктів законодавчої ініціативи більш уважно ставитися до норм права ЄС під час опрацювання тесту законопроекту, а також змен-

шити кількість актів, що не відповідають нормам права ЄС, що зможе розвантажити Верховну Раду. Крім того, слушною є пропозиція щодо здійснення експертизи законопроекту на предмет відповідності *acquis* ЄС після першого читання, оскільки його зміст може суттєво відрізнятися від першопочаткового.

По-третє, потрібна чітка законодавчо схвалена методологія проведення експертизи законопроектів на предмет відповідності *acquis* ЄС, зрозуміла і розрахована як безпосередньо на юридичних експертів, так і на суб'єктів законодавчої ініціативи, які також долучаються до проведення такої експертизи.

По-четверте, потрібно концептуально визначитися із значенням експертного висновку, оскільки на сьогодні він не є юридично обов'язковим, що дає правові підстави приймати закони, які не відповідають нормам *acquis* ЄС. Якщо пріоритет нашої держави – вступ до ЄС, тоді й мета законотворчості повинна бути спрямована на якнайкраще забезпечення відповідності законодавства нормам права ЄС.

Література:

1. Микієвич М. М. Правові засади організації та діяльності Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики і безпеки: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / М. М. Микієвич. – Львів, 2006. – 410 с.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014 р. // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 75. – Ст. 2125.
3. Аналітична доповідь щодо проекту Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони / Т. М. Анакіна, М. В. Буроменський, В. М. Стешенко, О. Я. Трагнюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / ред. кол.: Ю. Г. Барабаш та ін. – Х.: Право, 2013. – № 26. – С. 294–305.
4. Яковюк В. І. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз / І. В. Яковюк. – Х.: Право, 2013. – 760 с.
5. Угода про партнерство і співробітництво між Україною, Європейськими співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 24. – Ст. 1794.
6. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: особливі взаємини, засновані на цінностях / За ред. М. Кузьо. – К.: Лабораторія законодавчих ініціатив, 2012. – 40 с.

7. Проекти, зареєстровані за всі сесії VIII скликання / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1_J?ses=10009&num_s=2&num=&date1=&date2=&name_zp=&out_type=&id=.

8. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» щодо удосконалення механізму наближення законодавства України до права ЄС № 2046а від 09.06.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55532.

Є. М. Білоусов¹

ЩОДО ПРИНЦИПІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИБОРУ ВЕКТОРА ЇЇ МІЖНАРОДНО- ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА СПІВПРАЦІ

Україна як держава одночасно є і суб'єктом і об'єктом в системі забезпечення міжнародної економічної безпеки, що обумовлює дотримання низки принципів забезпечення економічної безпеки держави, які з одного боку будуть визначальними та спрямовуючими критеріями стабілізації та нормалізації розвитку економічних відносин, а з іншого – закладуть необхідний вектор стратегічних дій влади з метою підвищення якості управління та перетворення України в регіонального лідера не лише за рівнем економічного розвитку, а й за рівнем економічної стабільності та запасом міцності всієї господарсько-економічної системи. Такими принципами повинні стати наступні:

– пріоритет захисту економічного суверенітету України та національної економіки – це є засадницький базовий принцип, безумовність якого продиктована самою природою державного суверенітету;

– верховенство закону – це ключовий принцип майже в усіх аспектах державного управління та управління економічними процесами. Закон є мірилом рівня розвитку ринкових відносин, а тому від його якості залежить і спроможність держави стимулювати та створювати конкурентоспроможних вітчизняних суб'єктів господарювання, які б витримували

¹ Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого